

HET HILARISCHE LEVEN VAN BERIA

Kreatief
23 (1989) 1, cyclus 1

Onlangs drukte het Russische tijdschrift Droejba Narodov (Vriendschap der Volkeren) de herinneringen af van professor Rapoport, een van de artsen die in 1953 ten onrechte werd beschuldigd van een complot tegen Stalin. De vermeende aanslag van een groep vooraanstaande artsen is de geschiedenis ingegaan als 'Het Komplot van de witte jassen'. Dit complot bleek later van ingrijpende betekenis voor de Russische geschiedenis te zijn. Dat Stalin korte tijd later overleed, staat overigens helemaal los van deze kwestie. Wel werd het complot aangegrepen om een gemeen soort anti-semitisme weer in het leven te roepen. Dat veel van de gearresteerde artsen niet-joods waren, werd voor de gelegenheid juist gebruikt om aan te tonen hoe 'slecht' de joden waren dat ze zelfs niet-joden in hun verderfelijke praktijken meevoerden. De bedenker van het hele complot was Beria, Stalins vertrouweling die de leiding had van de binnenlandse geheime dienst.

De laatste dagen behandelt de periode vanaf de dood van

Stalin tot aan de executie van Beria. De Joegoslavische politicus Anton Kolendic wist de hand te leggen op documenten die een licht op de duistere levenswandel van Beria doen schijnen, een licht zo fel dat we zo nu en dan met onze ogen moeten knippen om aan zoveel wreedheden, corruptie en verzieking te wennen. **De laatste dagen** is een hilarisch boek dat spannend en informatief is, ook al is het hier en daar wat krakkemikkig vertaald.

Volgens een Duits toneelstuk dat onlangs op de ZDF werd uitgezonden, is Stalin door Beria gewurgd. Hiervoor zijn geen aanwijzingen, maar het symboliseert wel hoe groot zijn macht was. Het was wel Beria die ervoor zorgde dat er pas na twaalf uur een arts bij de doodzieke Stalin werd gehaald. Het is voor ons ongelooflijk te lezen hoe onbeholpen de hulpverlening op gang kwam, nadat Stalins naaste medewerkers via de 'speciale' telefoon op de hoogte waren gesteld. Net als in een slechte spionagefilm, werden de dag van zijn overlijden al tientallen dossiers ontvreemd en bovendien werd het nieuws van zijn dood enkele dagen geheim gehouden uit angst voor een totale chaos in het land. Het is ook weer niet zo onbegrijpelijk als we weten dat de arts die hem dan uiteindelijk moest onderzoeken door Beria en zijn handlangers over de drempel geholpen moest worden om de grote leider... aan te raken. En dat is nog niet eens een sterk staaltje in vergelijking met het verhaal rond Marija Joedina. Stalin hoorde op een nacht haar vertolking van Mozarts pianoconcerto nr. 23 op de radio. Hij was hiervan zo onder de indruk dat hij de chef van het station belde en hem vroeg of hij de plaat met deze vertolking thuisbezorgd kon krijgen. Natuurlijk kon dat, bibberde de chef, maar toen hij de hoorn had neergelegd, realiseerde hij zich dat Joedina life op de radio was geweest omdat er helemaal geen plaat bestond. Nog dezelfde nacht werd een plaat gemaakt die 's ochtends bij Stalins ontbijtbordje lag.

Beria's trouw mocht er ook zijn. Stalin belde hem op met de mededeling dat zijn zakhorloge gestolen was. Beria beloofde een diepgaand onderzoek. De volgende morgen belde Stalin hem op om te zeggen dat hij het horloge alweer gevonden had. Te laat want Beria had reeds vijftig verdachten gearresteerd en ze hadden allemaal bekend.

De verhalen doen wel een beetje denken aan de verhalen rondom keizer Nero. De Romeinse keizer schreef een gedicht en uit angst verzekerde iedereen hem dat hij een natuurtalent was. Stalin hield van een partijtje schaak, maar hoe slecht hij ook speelde, nooit lukte het hem te verliezen. Zijn biljartpartijen met Beria hadden in beperkte kring bekendheid gekregen, omdat het op een dag was voorgekomen dat Beria van de grote

Stalin gewonnen had. Wekenlang heeft de veiligheidsleider er niet van kunnen slapen uit angst voorgoed in de eeuwige slaap gedwongen te worden.

Na de dood van Stalin scheelde het niet veel of Beria had de macht overgenomen, maar dat werd verijdeld door Chroesjtsjov. Deze liet hem gewoon arresteren tijdens een vergadering van het Politbureau.

In een biografie van Nikolaus Basseches las ik dat Stalin heimelijk de showprocessen tegen politieke gevangenen in 1938 bijwoonde. Iedere keer als er een doodvonnis werd uitgesproken, zag men achter een gordijn een vuurpuntje oplichten. Het was Stalins sigaret waar hij eens genoeglijk aan trok bij het horen van de wrede veroordelingen. Nu weten we dat dit nog maar een bescheiden soort sadisme was, nu er een boekje over Beria opengedaan is. In het Oostblok wemelt het nog steeds van de moppen over Beria, maar de grootste mop is dat hij aan de terreur is bezwiken die hij zelf heeft ingevoerd.

Hans Renders

Anton Kolendic: **De laatste dagen. Van de dood van Stalin tot de dood van Beria.** Manteau, Antwerpen/Amsterdam, 1987, 346 blz.